

Un altre Espriu, si us plau

per Joan Ripoll

Quan, el 1931, Salvador Espriu presentava les seves primeres prosas, hom detectà el sorgiment d'una nova generació literària que havia de trencar amb la línia imperant del noucentisme. Espriu, però, denotà aviat que el seu camí era el d'un solitari, que tampoc no s'identificava amb un grup generacional coherent: mort aviat el seu amic Bartomeu Rosselló-Porcel, Màrius Torres, Joan Teixidor i Joan Vinyoli seguirien, per altra banda, uns camins propis i ben diferents. Espriu es confinà aviat en un món personal, que vindria determinat pel mite i per la ironia, dos trets que s'identifiquen en un títol paradigmàtic: "*Ariadna al laberint grotesc*", obra escrita el 1935.

L'arribada de la guerra civil trinxarà l'esperança de tanta gent que no sobta que afecti un escriptor jove com Espriu, que haurà de titllar la "*Guerra entre germans*" com el pecat màxim; així mateix, essent de caràcter retret i taciturn, els esdeveniments històrics coadjuvaran a la creació d'un món reclòs on impera la mort per sobre de tot, on la ironia esdevé cuasticitat i sarcasme, on el patetisme adquireix aviat un to decididament elegíac. Tenim configurats així els grans trets de l'univers espriuà, ben coherent de cert, però no per això menys contradictori: la vida no serà sinó un laberint grotesc en recerca de la quotidiana mort, i en aquesta línia configurarà la seva producció poètica des de l'any 1946, els títols de la qual són ja prou expressius: "*Cementiri de Sinera*", "*Les hores*", "*Mrs. Death*", "*El caminet i el mur*", "*Final del laberint*"...

La poesia d'Espriu és, de tota evidència, d'una escriptura difícil, crítica, que oscil·la entre la causticitat i l'elegia, entre l'austeritat de forma i un sentit agònic de l'existència, que més que una metafísica comporta un cert existencialisme, alhora que es distingeix per una densitat de conceptes que Joan Fuster no ha dubtat en qualificar d'al·lucinant. Però heus aquí que, tot d'una, Espriu esdevé un poeta popular: identificat amb la passió del seu poble, en copsa l'esperit de revoltada impotència i eleva aquest sentiment col·lectiu a clam poètic. Neixen així "*El caminant i el mur*", "*Llibre de Sinera*", però, sobretot, "*La pell de brau*", on clama per la salvació de Sepharad, la vella pàtria dels antics jueus, l'Espanya desfeta i oprimida. És, sens dubte, una paradoxa que una poesia que segueix essent reclosa i adusta arribi a un públic majoritari i sigui traduïda ràpidament a altres llengües: el civisme se sobrepesa, evidentment, a la poesia, i és

Foto de Pau Barretó

d'aquesta conjunció d'on sortirà una imatge nova de Salvador Espriu; tan nova, però, com equívoca.

Cal dir, amb la perspectiva del temps, que l'obra d'Espriu és més vasta i més complexa del que pugui aparentar la lectura, més o menys abrandada, de "*La pell de brau*" o de les "*Cançons de la roda del temps*" o de "*El Minotaure i Teseu*". Junt al poeta celebrat, hi ha també el prosista més aviat oblidat; junt al compromís cívic, el lirisme i l'elegia; junt al mateix lirisme, el sarcasme; junt al símbol explícit, el mite hermètic... Tota obra poètica -i gosaria dir que tota obra artística, sigui o no literària- és, per definició, ambigua, i hom creuria de justícia reivindicar aquest títol -gens despectiu, que quedi ben entès- per a l'obra del nostre autor, que s'enriqueix precisament per aquesta mateixa ambigüitat, per la complexitat i varietat de registres que aquesta qualificació comporta. Cal, doncs, fer-ne una veritable lectura interna i no conformar-se amb la merament externa, sens dubte més gratificant.

No podem oblidar, per altra banda, que en els darrers anys l'acceptació de l'obra espriuana no ha estat pas unànime. Les noves generacions catalanes, en gran part, ultra atalaiar nous horitzons, n'han retrobat altres que ja semblaven ultrapassats a casa nostra, talment com els havia ultrapassat el mateix Espriu;

em refereixo a la revaloració de Carner per un cert sector, i al redescobriment de Foix, avui d'imperiosa actualitat, per un altre, tot afegint-hi la recuperació pòstuma de Vinyoli. Són tres maneres poètiques ben diferents: el noucentisme i el simbolisme carnerià; l'onirisme foixià; un cert post-simbolisme d'arrel germànica en Vinyoli; heus aquí, certament, uns móns poètics que no tenen res en comú amb el d'Espriu. És simptomàtic, per exemple, que un teòric rigorós com és Salvador Oliva, en el seu tractat "*Mètrica catalana*", compari una poesia d'Espriu -precisament el tan celebrat "*Assaig de càntic en el temple*"- amb una prosa de Foix, i en tregui la conclusió que el text d'Espriu resulta prosaic -"prosa retallada", adoptant la terminologia de W.H. Auden- i que el de Foix conté una estructura poètica evident.

Semblaria que uns i altres haguéssin estraferat la imatge de Salvador Espriu, que de poeta de la pàtria passaria a ser un poeta literàriament discutible. Probablement siguin dues postures massa unidimensionals, ja que tenim l'evidència de la riquesa conceptual i lingüística de la seva obra, més enllà d'encasellaments maximalistes; és així que hom demanaria l'esforç d'equanimitat necessari per tal de valorar com cal un llegat que ha contribuït a configurar la literatura catalana contemporània. ■